

Z projevu předsedy AV ČR Jiřího Drahoše na XLV. zasedání Akademického sněmu

Do r. 2015, roku provázeného oslavami 125. výročí vzniku Akademie věd (1890), vstupuje Akademie věd České republiky s novou strategií svého rozvoje a také s novým logem. V následujícím textu bychom chtěli prostřednictvím části projevu předsedy AV ČR prof. Ing. Jiřího Drahoše, DrSc., dr. h. c., na Akademickém sněmu 16. prosince 2014 seznámit čtenáře Živy se základními myšlenkami směřování Akademie věd ve 21. století.

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové, jsem rád, že se ve svém vystoupení mohu převážně věnovat důležitým otázkám budoucího směřování Akademie věd. Nejprve bych si dovilil představit novou strategii Akademie věd a v této souvislosti i nové logo Akademie věd. Poté vás seznámím se třemi vybranými výzkumnými programy zformulovanými v rámci nové strategie Akademie věd v podobě krátkých videoklipů (Pozn. redakce: videa jsou zveřejněna na www.cas.cz/strategie/video.html). Všechny 14 výzkumných programů aktuálně navržených v rámci nové strategie Akademie věd můžete zhlédnout na panelech v předsálí (Pozn. redakce: představení jednotlivých programů najdete na www.cas.cz/strategie). Následovat budou tři krátké reportáže z našich pracovišť, které dokumentují významné výsledky výzkumu Akademie věd v r. 2014.

Na XL. zasedání Akademického sněmu v dubnu 2012 jsem oficiálně otevřel debatu o možné koncepční změně v organizaci výzkumu v Akademii věd (viz také Živa 2013, 1: 2–3). Po náročných diskuzích jak ve vedení AV ČR, tak na jednotlivých pracovištích jsme dospěli ke shodě, že Akademie věd by se měla výrazněji profilovat jako instituce, jejímž posláním je špičkový výzkum zaměřený na problémy a výzvy, kterým čelí současná společnost. Aktualizované poslání Akademie věd vyjadřuje její nové motto Špičkový výzkum ve veřejném zájmu. Tento posun v dalším směřování vyplývá z přesvědčení, že poznání má moc věci měnit – to se však děje jenom tehdy, pokud vědci aktivně využijí možnost podílet se na formování prostředí, v němž žijeme.

V žádném případě to neznamená rezignaci Akademie věd na podporu výzkumu v širokém spektru oborů, které jsou v ní tradičně pěstovány. Kvalitní základní i aplikovaný výzkum zůstávají primární charakteristikou činnosti pracovišť AV ČR. Teprve na těchto základech lze rozvíjet výzkum, který reaguje na důležité vědecké a společenské problémy. Cílem nové stra-

tie Akademie věd je zdůraznit celospolečenskou relevanci výsledků řady pracovních týmů Akademie věd, podpořit mezioborovou synergii, která je potřebná pro řešení skutečně závažných problémů dneška, a nabídnout výsledky této činnosti společnosti.

Jsem přesvědčen, že jako nejvýkonnější vědecká instituce v České republice máme všechny předpoklady, aby naše aktualizované poslání bylo beze zbytku naplněno. Nová strategie Akademie věd je zaměřena zejména na rozvíjení toho, co jiné složky systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice nemohou efektivně zajistit. Opakovaně zdůrazňuji, že tyto změny musí plně respektovat klíčovou roli základního výzkumu v AV ČR, který je ve všech vědeckých disciplínách podstatou jejich vývoje.

Vědecký a technologický rozvoj je provázen narůstajícím očekáváním společnosti vůči vědě. Zároveň je stále zřejmější, že na mnohé problémy a výzvy současného světa mohou nalézat odpovědi pouze velké mezioborové badatelské týmy, přesahující jednotlivé instituce. Fenomén globalizace se přitom promítá ve stále větší míře i do oblasti vědy a výzkumu. Z hlediska rozvoje vědy samotné je zřejmé, že trvale dochází ke stírání hranic mezi tradičními kategoriemi vědecké práce, zvláště mezi výzkumem základním a aplikovaným. Vztah vědy, vzdělání a nových technologií se stává jedním z hlavních pilířů, na kterých stojí konkurenceschopná společnost a její udržitelný rozvoj. Ukazatele společenské relevance vědy a výzkumu tak nabývají na významu jako jedno ze zásadních kritérií jejich financování.

Tato situace vytváří spektrum konkrétních výzev, které musíme reflektovat. Právě neuniiverzitní výzkum, stejně jako v jiných vyspělých zemích světa, má předpoklady na takové výzvy rychle reagovat a nabízet odpovídající nástroje k nalézání cest, jak jim čelit. Akademie věd disponuje dostatečnou kapacitou, aby mohla s využitím své infrastruktury a vnitřních synergií přispívat k řešení jak vědeckých, tak i společenských problémů. Díky oborové rozma-

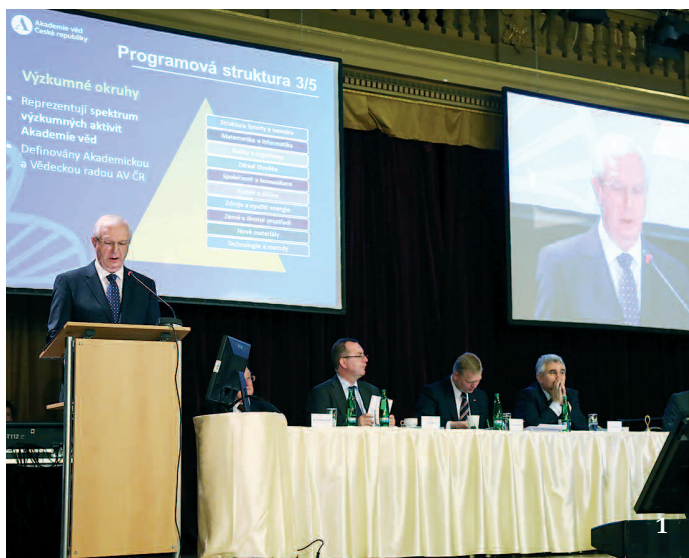
nitosti je zároveň dobře vybavena ke koordinaci a organizační činnosti při propojování vědních disciplín a k výzkumu na hranicích poznání. V neposlední řadě má díky spolupráci s univerzitami a dalšími partnery ve vědě, ekonomice a společnosti všechny předpoklady, aby mohla ukazovat cesty, jak se vyrovnat se současnými i budoucími výzvami národního i globálního charakteru.

Právě proto, že Akademie věd má nezapustitelnou roli ve výzkumném a vzdělávacím prostoru České republiky, je třeba přemýšlet, jak co nejlépe organizovat soustavu jejích pracovišť tak, aby v blízké budoucnosti mohla působit nejen jako součást špičkové světové vědy a centrum národní kultury, ale i jako stále důležitější hospodářský činitel. K naplnění této vize Akademie věd zformulovala novou strategii nazvanou Strategie AV21 (tedy pro naši současnost), využívající mezioborových a meziinstitucionálních synergií s cílem identifikovat problémy a výzvy dnešní doby a koordinovat výzkumné úsilí směrem k jejich řešení.

Strategie AV21 směřuje k posílení role Akademie věd jako svébytné instituce, která provádí kvalitní výzkum s důrazem na orientaci výsledků do ekonomicky a společensky významných oblastí. Předpokládáme, že efektivní využití kapacit v určitých oblastech výzkumu prostřednictvím konkrétních programů podpoří schopnost pracovišť AV ČR zapojovat se do řešení komplexních výzkumných projektů včetně mezinárodních (např. v programu Horizont 2020 – viz www.h2020.cz). Propojování oborů a institucí by mělo zároveň vytvořit předpoklady pro překročení některých historicky daných organizačních omezení a vyšší flexibilitu pracovišť Akademie věd.

Současně očekáváme, že realizace Strategie AV21 výrazně přispěje k efektivnějšímu přenosu výsledků výzkumu do vzdělávací a aplikační sféry včetně veřejné správy, a to v důsledku přímého zapojení našich partnerů z vysokých škol, z podniků a ze státní administrativy do tvorby a řešení výzkumných programů AV ČR. Pevně věřím, že dosavadní spolupráce tak dostane nový impulz, který podpoří konkrétní projekty spolupráce mezi akademickou a podnikatelskou sférou i vznik vědecky podložených podkladů pro politické rozhodování. V neposlední řadě využití lidských a materiálních zdrojů v konkrétních výzkumných programech přispěje ke zvýšení efektivity a transparentnosti využívání veřejných prostředků. Právě v těchto souvislostech lze vnímat potenciál Strategie AV21 a její význam pro budování takových vztahů mezi akademickou a podnikatelskou sférou, které budou založeny na vzájemných podnětech, jejichž uplatnění přinese ve výsledku trvalý prospěch a užitek především České republice a jejím občanům.

Základním nástrojem pro realizaci Strategie AV21 je soubor koordinovaných výzkumných programů pracovišť AV ČR. Tyto programy jsou navrhovány a formulovány

1 Projev předsedy Akademie věd ČR prof. Jiřího Drahoše na XLV. zasedání Akademického sněmu v Praze v prosinci 2014. Dále zleva: Rudolf Zahradník (předseda AV ČR v letech 1993–2001), rektor Univerzity Karlovy Tomáš Zima, místopředseda vlády pro vědu a výzkum Pavel Bělobrádek a předseda Senátu Parlamentu ČR Milan Štěch

2 Představení výzkumných programů formulovaných v rámci Strategie AV21 při XLV. zasedání Akademického sněmu v pražském Národním domě na Vinohradech. Snímky S. Kyselové, Akademický bulletin AV ČR

po dohodě vedení Akademie věd s řediteli příslušných pracovišť s přihlédnutím k trendům světové vědy, společenské relevanci a Národním prioritám orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Výzkumné programy Akademie věd jsou otevřeny partnerům z vysokých škol, podnikatelské sféry a institucím státní a regionální správy, stejně jako zahraničním výzkumným skupinám a organizacím.

Programy vycházejí z výzkumných okruhů Akademie věd, které definovala Akademická rada v součinnosti s Vědeckou radou a reprezentují celé spektrum aktivit AV ČR. Výstupy z jednotlivých programů budou představeny v rámci tří základních oblastí směřování Akademie věd nazvaných Hranice poznání, Proměny společnosti a globální výzvy a Vyspělé technologie. Typickými kategoriemi výstupů budou publikace, studie, analýzy, expertní stanoviska a průmyslově aplikovatelné výstupy. Výzkumné programy budou mít rovněž další dílčí výsledky ve formě vědeckých jednání, odborných a populárních přednášek nebo účasti na veřejných diskuzích.

Priority a záměry dalšího rozvoje Akademie věd nelze uplatňovat bez zvýšeného důrazu na kvalitu, relevanci, otevřenost a efektivitu při naplňování a zachování všech stávajících funkcí a rolí Akademie věd. Tyto základní principy vycházejí jak z našich vlastních dosavadních zkušeností, tak i z poznatků o fungování moderních zahraničních institucí neuniverzitního výzkumu v náročném konkurenčním prostředí národním, evropském i globálním.

Předpokládáme, že výzkumné programy Akademie věd budou pravidelně prováděny a následně je bude možné upravovat, a to právě na základě hodnocení dosažených výsledků, případně navrhnout programy nové v závislosti na aktuálním stavu poznání. Ty programy, které nebudou směřovat k dostatečně vědecky kvalitním a společensky relevantním výsledkům, budou po dohodě s jejich koordinátory přepracovány nebo ukončeny.

Z hlediska financování výzkumné činnosti to znamená, že institucionální podpora pracovišť Akademie věd bude založena jak na standardním hodnocení výzkumné a odborné činnosti pracovišť, tak i na výsledcích hodnocení těchto konkrétních programů. Pravidla pro rozdělování institucionálních prostředků rozpočtové kapitoly Akademie budou stanovena tak, aby byla motivační a zároveň zajistila dostatečnou stabilitu a kontinuitu financování pracovišť po určité období. Je třeba zdůraznit, že nutným předpokladem je adekvátní výše a dlouhodobá stabilita institucionálního financování systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice. Bez toho nelze tuto ambiciózní strategii efektivně uskutečňovat.

Jsem přesvědčen, že hlavní přínosy Strategie AV21 spočívají ve zkvalitnění dialogu mezi vědou a českou společností, v přirozeném propojení základního a aplikovaného výzkumu, v posílení spolupráce s vysokoškolskou a aplikační sférou, v podpoře hospodářského rozvoje České republiky a její ekonomické konkurenceschopnosti a také ve vytváření expertního zázemí pro rozhodování ve státní správě a dalších sférách veřejného života.

Rád bych také ocenil skutečnost, že v průběhu přípravy se strategie setkala s příznivým ohlasem u zástupců podnikatelské sféry a státní administrativy, stejně jako mezi představiteli parlamentních stran na půdě Poslanecké sněmovny i Senátu Parlamentu ČR. Rovněž jsem přesvědčen, že nová strategie zvýrazňuje přednosti Akademie věd a umožňuje do budoucna zajistit a posílit její jedinečnou roli ve výzkumném a vzdělávacím prostoru České republiky – a to jako sebevědomého subjektu, který garantuje vysokou úroveň výzkumu na pracovištích a uskutečňuje transparentní vědní politiku.

V r. 2014 bylo na pracovištích AV ČR dosaženo řady vynikajících výsledků. Kvalitu a vysokou úroveň základního i aplikovaného výzkumu v Akademii věd potvrzují rovněž výsledky soutěže Česká hlava vyhlášené v listopadu 2014. Tři z pěti udělovaných cen získali vědci z Akademie věd. Nejvýznamnější české vědecké ocenění – Národní cenu vlády Česká hlava, o které se hovoří jako o „české Nobelově ceně“ – převzal prof. Emil Paleček z Biofyzikálního ústavu za výzkum v oblasti elektrochemie nukleových kyselin. Cenu společnosti Kapsch za technické vědy získal dr. Pavel Izák z Ústavu chemických procesů za technologii čištění surového bioplynu, a cenu skupiny ČEZ obdržela dr. Pavla Eliášová z Ústavu fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského za výzkum zeolitických katalyzátorů.

Rovněž v případě Cen ministra školství za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací za rok 2014 putovaly dvě z pěti udělených cen na ústavu Akademie věd. Ministr Marcel Chládek předal cenu prof. Jaroslavu Doleželovi z Ústavu experimentální botaniky za mimořádné výsledky výzkumu dědičné informace rostlin, a prof. Jiřímu Homolovi z Ústavu fotoniky a elektroniky za mimořádné výsledky ve výzkumu nových typů biosenzorů. Státní cenu v oblasti literatury, kterou udělil ministr kultury, letos obdržel Jiří Pechar z Filosofického ústavu.

Domnívám se, že výsledky naší společné práce jasně ukazují, že Akademie věd a její pracoviště mají dostatečné předpoklady a dispozice pro naplňování Strategie AV21. Právě Akademie věd může výrazně přispívat ke skutečné a dlouhodobé prosperitě České republiky, a to jak vlastním badatelským a vzdělávacím potenciálem, tak expertní činností zaměřenou k veřejným politikám a státní správě České republiky. Jsem přesvědčen, že schopnost Akademie věd a jejich pracovišť realizovat novou strategii se stane významným faktorem rozvoje české společnosti a ekonomiky na počátku 21. století.

Více ke Strategii AV21 najdete v rozhovoru s prof. J. Drahošem převzatém z Akademického bulletinu (2015, 1: 2–3) v kuléru tohoto čísla Živý (str. 1).